

Masarykova univerzita
Ekonomicko-správní fakulta

Rozbor jednotlivých forem financování mezinárodních obchodních transakcí

Seminární práce do předmětu Právo mezinárodního obchodu

Javůrková Lenka

Brno 2005

Formy financování mezinárodních obchodních transakcí

Mezinárodní obchodní transakce musejí mít dobře zajištěné financování. To bývá zajištěno dodavatelem, odběratelem nebo třetími osobami.

Financování zajištěné dodavatelem

Asi nejčastějším typem financování mezinárodního obchodu je dodavatelský úvěr, který většinou nebývá ve smlouvě přímo zmiňován, a jeho poskytnutí je součástí platební podmínky obsažené ve smlouvě. Tento úvěr je vlastně odložením splatnosti smluvní ceny. Při krátkodobých úvěrech není výjimkou úvěrování celé sjednané ceny, u úvěrů s delší splatností se obvykle vyžaduje splacení části smluvené ceny předem (záloha), což se děje v okamžiku předání dodávky. Tento úvěr bývá často kryt směnkami, které může dodavatel eskontovat u banky, čímž přemění dodavatelský úvěr na úvěr eskontní.

Financování zajištěné odběratelem

Méně častou formou financování mezinárodních obchodů je odběratelský úvěr. Používá se hlavně při komplexních dodávkách velké hodnoty. Jedná se o platbu předem, ovšem jde o platbu části celkové ceny (platba celé ceny předem je výjimečná a děje se především u dodávek rizikovým partnerům nebo do rizikových oblastí). Jde o tzv. akontaci a zbytek se doplácí při doručení zboží dodavatelem nebo po dodání ve splátkách.

Zajištění financování třetí osobou

Může jít o úvěry vládní, bankovní, úvěry specializovaných finančních institucí i mezinárodních organizací. Ve druhé polovině minulého století se začaly používat specifické metody financování mezinárodních obchodních transakcí. Jde o leasing, faktoring, forfaiting a project-financing.

1. Mezinárodní leasing

Jde o tzv. Cross Border Leasing. Jeho podstatou je, že pronajímatel má své sídlo v jiném státě než nájemce.

Legislativa upravující leasing se v jednotlivých státech mnohdy výrazně odlišuje. Odlišné jsou struktury průmyslu daného státu i typy firem poskytujících leasing. Mohou to být bankovní pobočky, filiálky výrobců daného výrobku, specializované leasingové společnosti atd. Pokud tuzemská leasingová společnost pronajímá předmět leasingu přímo zahraničnímu nájemci, jde o vývozní mezinárodní leasing. V případě, že zahraniční leasingová společnost pronajímá předmět tuzemskému subjektu, jde o mezinárodní leasing dovozní. Z hlediska typu leasingu převažuje forma finančního leasingu stejně jako u leasingu v rámci České republiky.

2. Mezinárodní faktoring

Pod pojmem mezinárodní faktoring rozumíme postupování krátkodobých exportních pohledávek na faktoringovou společnost za úplatu prostřednictvím rámcové smlouvy. Pohledávky v rámci faktoringu jsou krátkodobé, tedy s dobou splatnosti 30-120, nezajištěné

třetí osobou. Podnik, který se rozhodne tuto formu financování využít, však nemůže volit, které pohledávky postoupí a které nikoli. Objem pohledávek je stanoven ve faktoringové smlouvě. Ta se uzavírá rámcově obvykle na období jednoho roku s automatickým obnovením.

Factoring je upraven Úmluvou o mezinárodním faktoringu – Ottawská úmluva, která byla vypracována organizací UNIDROIT. Tato úmluva přispěla k jednotnému chápání faktoringu na mezinárodní úrovni.

Pokud není ve faktoringové smlouvě s mezinárodním prvkem volba práva, kterým se má řídit, je rozhodné právo státu sídla faktora.

Průběh mezinárodní faktoringové transakce:

- ✘ exportér kontaktuje faktoringovou společnost(faktora),
- ✘ faktor jej požádá o udání údajů o společnosti a odběratelích, jejichž pohledávky budou postupovány,
- ✘ faktor provede posouzení bonity jednotlivých odběratelů a stanoví jednotlivé úvěrové rámce,
- ✘ je uzavřena smlouva o mezinárodním faktoringu,
- ✘ proběhne prodej zboží exportérem a vystavení faktury, která obsahuje cesní klausuli (doložku o postoupení pohledávky),
- ✘ exportér fakturu zašle faktorovi,
- ✘ faktor provede profinancování pohledávky, tedy proplacení dohodnuté výše pohledávky (zpravidla cca 80 %),
- ✘ k datu splatnosti pohledávky faktor doplatí zbývající část pohledávky, od které odečte cenu faktoringu.

Mezinárodní faktoring může probíhat ve dvou variantách - buď *v systému jednoho faktora*, nebo *v systému dvou faktorů*.

V systému jednoho faktora spolupracuje dodavatel s faktorem ve svém vlastním státě nebo ve státě dovozce.

V rámci **systému dvou faktorů**, který se využívá častěji, jsou faktoři zapojeni do mezinárodních faktoringových řetězců. Transakce probíhá takto - zájemce kontaktuje faktora ve své zemi (exportní faktor). Ten kontaktuje člena faktoringového řetězce v zemi importéra (importní faktor). Klient však jedná pouze s faktorem exportním, který profinancovává postoupené pohledávky a účtuje mu cenu faktoringu. Importní faktor jedná s odběrateli klienta, provádí upomínání plateb a vymáhání pohledávek.

Faktoringová smlouva je právním úkonem s mezinárodním prvkem, pokud dodavatel a faktor mají rozdílnou státní příslušnost. Výhodou systému dvou faktorů je, že i když jsou odběratel i dodavatel z téhož státu, nemusejí se, díky existenci mezinárodního prvku mezi faktoringovými společnostmi, řídit vnitrostátním právem.

Základní funkce faktoringu:

Finanční: spočívá v profinancování části pohledávky (obvykle 80 %) faktorem před datem splatnosti, obvykle do tří dnů od postoupení faktorovi. Zbývající část pohledávky po odečtení ceny faktoringu je proplacena k datu stanoveném ve faktoringové smlouvě, obvykle k datu splatnosti pohledávky.

Delcredere (zajišťovací): znamená převzetí rizika nesplacení faktoringovou společností.

Služby: faktor provádí ohodnocení bonity odběratelů v rámci schvalování úvěrových rámců. Výše faktorem schváleného úvěrového rámce za odběratelem je významným signálem pro klienta o důvěryhodnosti jeho odběratele. Nejvýznamnější službou spojenou s faktoringem je převedení správy postoupených pohledávek na faktoringovou společnost. Faktor vede účetnictví pohledávek, provádí upomínání odběratelů a vymáhá pohledávky v případě nesplacení. Klient se tak zbaví náročné administrativy a může koncentrovat své zdroje na klíčové činnosti podniku.

Podle rozsahu plnění těchto funkcí faktorem rozlišujeme základní členění faktoringu:

Faktoring regresní - tzv. nepravý, se zpětným postihem dodavatele v případě nesplacení pohledávky. Zde faktor při postoupení pohledávky nepřebírá riziko nezaplacení a pokud odběratel nezplatí, může uplatnit svůj postih vůči dodavateli.

Faktoring bezregresní - bez zpětného postihu dodavatele. Faktor nese plné riziko nezaplacení postoupené pohledávky a to do výše 100 % její hodnoty nebo do výše snížené o určité procento. Pokud odběratel nezplatí, nemůže se faktor hojit na dodavatele. Zde plní faktor i funkci garanční. Toto riziko je vyvažováno cenou za poskytnutí faktoringu a rovněž závazkem dodavatele vůči faktorovi uzavírat smlouvy s určitou mírou spolehlivosti odběratele. Při této formě faktoringu bývá sjednáno pojištění rizika. Podmínky pojištění jsou ze strany pojišťoven v tomto případě výhodnější než při sjednávání individuálního pojištění jednotlivých pohledávek.

Maturity faktoring - neplní funkci profinancování, pohledávky jsou klientovi proplaceny až k datu jejich splatnosti,

Důvěrný faktoring - odběratelé nevědí o postupování pohledávek.

Mezinárodní faktoring však plní i jiné funkce, které vyplývají z povahy mezinárodního obchodu. Faktor provádí ohodnocení bonity současných či potenciálních zahraničních odběratelů, při němž využívá znalosti místního prostředí, orientace v obchodních registrech a přístupu k formálním i neformálním zdrojům informací. Faktor rovněž upomíná odběratele v jejich jazyce a za znalosti lokálních zvyklostí pro upomínání. V případě nesplacení pohledávky může využít dobré znalosti místního právního řádu pro vymáhání pohledávky soudní cestou. Je také lépe vybaven pro sledování případného krizového vývoje odběratelů a vyhlášených konkurzů.

3. Forfaiting

Je obdobou faktoringu. Rozdíl spočívá v tom, že při forfaitingu forfaitingová organizace (forfaiter) odkupuje středně a dlouhodobé pohledávky.

Odlišnost od faktoringu spočívá v lepším zajištění pohledávek (zpravidla směnkou nebo bankovní zárukou) a také v tom, že forfaitingové smlouvy jsou sestavovány na jednotlivé pohledávky, nikoli na soubory pohledávek. Shodně jako u faktoringu přebírá

forfaitingová společnost odkupem pohledávky veškeré riziko nesplacení odběratelem i ručitelem.

Forfaiter odkupuje od dodavatele kryté importní nebo exportní pohledávky. Pohledávka může být krytá bankovní zárukou, avalovanou směnkou, nebo alternativně dokumentárním akreditivem s odloženou splatností. Ve výjimečných případech forfaiter odkoupí vlastní směnky nebo Vámi akceptované cizí směnky, které jsou vydány za účelem získání provozního financování. Při odkupu platebních instrumentů, zajištěných bankou a kryjících obchodní transakce, se zpravidla jedná o financování bez zpětného postihu na dodavatele.

Princip odkupu pohledávky je stejný jako u faktoringu – forfaitingová společnost odkoupí pohledávku za její skutečnou hodnotu sníženou o předem smlouvenou částku. Protože forfaiter na sebe bere riziko za nesplacení pohledávky, bývají zde účtovány rizikové přírážky. I přes celkem vysoké náklady je forfaiting výhodným způsobem financování obchodu, protože spolehlivě zajišťuje inkaso smlouvené ceny a veškerá rizika úvěru přenáší na forfaitera.

Sekundární forfaitingový trh – zde mezi sebou obchodují jednotlivé forfaitingové společnosti. Forfaitingové společnosti se koncentrují ve významných světových forfaitingových centrech (Londýn) a jejich vztahy tak nemusejí obsahovat mezinárodní prvek.

Co se týče existence mezinárodního prvku ve forfaitingové smlouvě, pak zde platí stejná pravidla jako u faktoringu. Tedy pokud jsou dodavatel a forfaiter ze stejného státu budou se řídit vnitrostátním právem. Rozhodná je opět volba práva, pokud není zvoleno je pravděpodobné, že si forfaiter prosadí své právo jako rozhodné.

4. Project-financing

Jedná se o metodu financování používanou při mezinárodních investicích velkého rozsahu. Nejčastěji se používá k financování projektů na těžbu surovin, na výstavbu infrastruktury atd.

Děje se tak, že se sloučí investoři a společně založí samostatnou právnickou osobu, většinou jde o obchodní společnost. Investoři tuto společnost částečně sami financují peněžitými i nepeněžitými vklady a rovněž se podílejí na její další prosperitě závazky k budoucí spolupráci. Investoři očekávají v budoucnu výnosy z činnosti této společnosti.

Další financování činnosti této společnosti se děje prostřednictvím úvěrů poskytovaných třetími osobami, zpravidla bankami. Je zde omezená odpovědnost ze strany investorů v případě neschopnosti splácet úvěr, což klade vysoké nároky na důkladné zvážení úspěšnosti projektu a všech rizik ze strany bank, než se rozhodnou poskytnout úvěr.

Následně po založení a získání dostatečného kapitálu začne tato společnost sama realizovat daný projekt. Zisky z tohoto projektu plynou investorům.

5. Státní podpora exportu

Státní podpora exportu má charakter nepřímé podpory, zachovává klima volné hospodářské soutěže, je v souladu se všemi relevantními mezinárodními závazky, které ČR dobrovolně přijala a respektuje pravidlo rovného přístupu. Vykonavateli státní proexportní politiky jsou

orgány státní správy a organizace, které stát za účelem podpory exportu zřídil. Řídící roli v rámci státní proexportní politiky zastává Ministerstvo průmyslu a obchodu.

Výkonnými orgány pro poskytování a garantování exportních úvěrů za výhodných podmínek jsou Česká exportní banka a Exportní garanční a pojišťovací společnost, kde si stát ponechává řídicí a kontrolní funkci.

Česká exportní banka, a.s. (ČEB) byla založena v roce 1994 a jejími zakladateli jsou Ministerstva financí, hospodářství, průmyslu a obchodu, zahraničních věcí a zemědělství České republiky a také Exportní garanční a pojišťovací společnost, a.s. (EGAP). ČEB doplňuje činnost komerčních bank v ČR v těch oblastech, na které se z obchodních důvodů neorientují. Poskytuje v úvěrové oblasti celou škálu bankovních produktů.

Exportní garanční a pojišťovací společnost, a.s. (EGAP) je akciovou společností plně vlastněnou státem, jehož akcionářská práva vykonávají ústřední orgány státní správy České republiky (v současné době Ministerstva financí, průmyslu a obchodu, zemědělství a zahraničních věcí). EGAP byla založena v roce 1992 a její význam spočívá zejména v oblasti přebírání rizik zahraničních kupujících a rizik výkonů českých vývozců. Její fungování je základní podmínkou pro zabezpečení konkurenční schopnosti českých vývozců z hlediska nabízených platebních podmínek a přístupu k financování. Význam EGAP je nezastupitelný zejména při vývozu strojírenského zboží a investičních celků.

Státní podporu exportu upravuje v České republice zákon č. 58/1995 Sb., o pojišťování a financování vývozu se státní podporou a o doplnění zákona č. 166/1993 Sb., o Nejvyšším kontrolním úřadu, ve znění pozdějších předpisů. Ve smyslu tohoto zákona se státní podporou rozumí:

- ✘ Pojištění vývozních úvěrových rizik, např. :
 - a) pojištění krátkodobých nebo dlouhodobých vývozních úvěrů proti nezaplacení v důsledku teritoriálních nebo kombinovaných teritoriálních a tržně nezajistitelných komerčních rizik,
 - b) pojištění investic českých právnických osob v zahraničí proti teritoriálním rizikům, především proti riziku zamezení převodu výnosu z investice, vyvlastnění, nebo politicky motivovaného násilného poškození,
 - c) pojištění proti ztrátám vývozců spojeným s přípravou a realizací obchodních činností,
 - d) pojištění úvěrů poskytnutých výrobcí nebo vývozci na financování výroby určené pro vývoz proti riziku nesplacení úvěru v důsledku neschopnosti výrobce nebo vývozce splnit podmínky smlouvy o vývozu,
 - e) pojištění rizik kurzové ztráty české koruny vůči cizím měnám vzniklé v případě pojistného plnění v důsledku rozdílu kurzu platného při sjednání pojistné smlouvy a kurzu platného při výplatě pojistného plnění

- ✘ **Financování vývozu, které má formy:**
 - a) **krátkodobého a dlouhodobého financování a poskytování vývozních úvěrů, úvěrů na financování výroby pro vývoz, úvěrů na investice a na projektové financování a krátkodobé a dlouhodobé poskytování finančních služeb souvisejících s vývozem (mohou mít formu refinančních úvěrů nebo finančních služeb souvisejících s vývozem, které zahrnují především bankovní záruky, otevírání akreditivů a platební styk a zúčtování, zajišťovací operace, financování místních nákladů v zemi sídla nebo trvalého pobytu dovozce),**
 - b) **úhrady úrokových rozdílů, což znamená poskytnutí dotace na krytí části úrokových rozdílů vzniklých vývozcům z nižších úrokových výnosů jimi poskytovaných dodavatelských úvěrů se splatností delší než dva roky ve srovnání s úrokovými náklady vývozců, spojenými s financováním těchto úvěrů.**

Použitá literatura

- [1] ROZEHNALOVÁ, N., SEHNÁLEK, D., VALDHANS, J., STŘELEK, K.: *Mezinárodní obchodní transakce*. Masarykova univerzita 2004.
- [2] MACHKOVÁ, H., ČERNOHLÁVKOVÁ, E., SATO, A., a kol.: *Mezinárodní obchodní operace*. Grada, Praha 2003
- [3] www.finance.cz
- [4] zákon č. 58/1995 Sb., o pojišťování a financování vývozu se státní podporou a o doplnění zákona č. 166/1993 Sb., o Nejvyšším kontrolním úřadu
- [5] www.portal.gov.cz